

क्रीडा संकुलाच्या परिसरामध्ये भटक्या
कुत्र्यांचा वावर रोखण्यासाठी
उपाययोजना करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
शासन निर्णय क्रमांक: ई नस्ती- १४४२५९६ /क्रीयुसे-१,
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : २४/१२/२०२५

वाचा:-

सचिव, कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय व मत्सव्यवसाय विभाग यांचे पत्र क्र.DAHD-१४०४३/१/२०२५, (E-१४२२५२८), दि.०१.१२.२०२५.

प्रस्तावना:-

भटक्या जनावरांमुळे मानवाच्या दैनंदिन जीवनात होणारा उपद्रव तसेच मानव-श्वान संघर्षाच्या गंभीर घटनांच्या पार्श्वभूमीवर मा. सर्वोच्च न्यायालयाने SOU MOTO WRIT PETITION क्र. ५/२०२५ दाखल करून घेतली आहे. सदर याचिकेवर दि.०७.११.२०२५ रोजी झालेल्या सुनावणीअंती दिलेल्या अंतरिम निर्णयान्वये मा. सर्वोच्च न्यायालयाने मानव-श्वान संघर्ष टाळण्यासाठी उपाययोजना करण्याचे निर्देश दिले आहेत. सदर आदेशामध्ये "सरकारी आणि खाजगी शैक्षणिक संस्था, रुग्णालये (जिल्हा रुग्णालये, प्राथमिक आरोग्य केंद्रे आणि वैद्यकीय महाविद्यालये यासह) आणि क्रीडा संकुल किंवा स्टेडियमसह परंतु त्यापुरते मर्यादित नसलेल्या संस्थात्मक परिसरात (सार्वजनिक किंवा खाजगी) श्वानदंशास प्रतिबंध करण्यासाठी आणि भटक्या श्वानांच्या व्यवस्थापनासाठी भारतीय प्राणी कल्याण मंडळाकडून SOP निश्चित करून सर्व राज्ये आणि केंद्रशासित प्रदेशांमध्ये एकसमानपणे लागू करण्यात यावी" या निर्देशाचा समावेश आहे. त्यानुसार भारतीय प्राणी कल्याण मंडळाकडून SOP निश्चित करण्यात आली असून सदर SOP मधील तरतुदीनुसार क्रीडा विभागाच्या अधिनस्त विभागीय क्रीडा संकुल, जिल्हा क्रीडा संकुल, तालुका क्रीडा संकुल व क्रीडांगण परिसराची देखभाल, स्वच्छता तसेच भटक्या श्वानांचा संस्थेच्या परिसरामध्ये वावर असणार नाही याची खात्री करण्यासाठी नोडल अधिकाऱ्यांची नियुक्ती करण्यातची बाब शासनाच्या विचाराधिन होती.

शासन निर्णय:-

मा. सर्वोच्च न्यायालयाने SOU MOTO WRIT PETITION क्र. ५/२०२५ प्रकरणी दिलेल्या आदेशाच्या अनुषंगाने भारतीय प्राणी कल्याण मंडळाकडून निश्चित करण्यात आलेल्या SOP मधील तरतुदीनुसार विभागीय क्रीडा संकुल, जिल्हा क्रीडा संकुल, तालुका क्रीडा संकुल व इतर क्रीडा सुविधांच्या परिसराची देखभाल, स्वच्छता तसेच भटक्या श्वानांचा प्रवेश रोखण्यासाठी आवश्यक संरचनात्मक किंवा प्रशासकीय उपाययोजना करण्यासाठी खालीलप्रमाणे नोडल अधिकाऱ्यांची नियुक्ती करण्यात येत आहे.

अ.क्र.	क्रीडा संकुलाचा प्रकार	नोडल अधिकारी
१	विभागीय क्रीडा संकुल	संबंधित विभागीय उप संचालक
२	जिल्हा क्रीडा संकुल	संबंधित जिल्हा क्रीडा अधिकारी
३	तालुका क्रीडा संकुल	संबंधित तालुका क्रीडा अधिकारी
४	शिवछत्रपती क्रीडा संकुल, महाळुगे-बालेवाडी, पुणे	सह संचालक, क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, पुणे

२. क्रीडा विभागाच्या अधिपत्याखालील क्रीडांगण परिसराची देखभाल, स्वच्छता तसेच भटक्या श्वानांचा संरक्षेच्या परिसरामध्ये वावर असणार नाही याची जबाबदारी संबंधित नोडल अधिकारी यांची राहील.

३. संबंधित नोडल अधिकारी यांनी संबंधित स्थानिक/नगरपालिका अधिकाऱ्यांमार्फत, जिल्हाधिकाऱ्यांच्या संपूर्ण देखरेखीखाली त्यांच्या अधिपत्याखालील क्रीडा संकुले व इतर क्रीडा सुविधांच्या परिसराची देखभाल, स्वच्छता तसेच भटक्या श्वानांचा प्रवेश रोखण्यासाठी आवश्यक असलेल्या पुरेशा कुंपण/सीमा, भिंती, दरवाजे आणि इतर संरचनात्मक किंवा प्रशासकीय उपाययोजनांनी परिसर सुरक्षित केला आहे याची खात्री करावी. त्याबाबतचा अहवाल क्रीडा व युवक सेवा संचालनालयामार्फत शासनास सादर करावा.

४. क्रीडांगण आणि क्रीडा संकुल प्रवेशद्वारावर नोडल अधिकारी यांची माहिती ठळकपणे प्रदर्शित करून कार्यक्षेत्रातील नगरपालिका/महानगरपालिका/ प्राधिकरणाला कळविण्यात यावे.

५. भारतीय प्राणी कल्याण मंडळाकडून निश्चित करण्यात आलेल्या SOP मधील तरतुदीनुसार क्रीडांगण आणि क्रीडा संकुलांमध्ये भटक्या कुन्त्यांचा वावर रोखण्यासाठी आवश्यक त्या उपाययोजना करण्याची जबाबदारी संबंधित क्रीडांगण आणि क्रीडा संकुल व्यवस्थापनाने करावी.

६. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२५१२२४१८४९५७९२९ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(सुनिल पांढरे)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

१. मा. उपमुख्यमंत्री, क्रीडा व युवक कल्याण, मंत्रालय, मुंबई यांचे खाजगी सचिव.
२. मा. मुख्य सचिव यांचे स्वीय सहायक.
३. प्रधान सचिव, क्रीडा विभाग, यांचे स्वीय सहायक.
४. प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण विभाग यांचे स्वीय सहायक.
५. सचिव, कृषि, पशुसंवर्धन, दुर्घटव्यवसाय व मत्सव्यवसाय विभाग यांचे स्वीय सहायक.

६. आयुक्ता, क्रीडा व युवक सेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
७. सहसंचालक, क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, पुणे.
८. सर्व विभागीय उपसंचालक, क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, पुणे.
९. जिल्हा क्रीडा अधिकारी, सर्व जिल्हे.
१०. तालुका क्रीडा संकुल, सर्व तालुके.
११. निवड नस्ती (क्रीयुसे-१).